

ХРОНІКА ПОДІЙ

«УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА ЕНДОКРИНОЛОГІЇ». 58-ма щорічна науково-практична конференція з міжнародною участю (5–6 червня 2014 року, м. Харків)

5–6 червня 2014 року ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України» (ДУ ІПЕП) сумісно з Харківською медичною академією післядипломної освіти МОЗ України (ХМАПО) та Харківським національним медичним університетом МОЗ України (ХНМУ) згідно затвердженого НАМН та МОЗ України «Реєстру з'їздів, конгресів, симпозіумів, науково-практичних конференцій і наукових семінарів, які проводитимуться у 2014 році», (п. 128, с. 71), у м. Харкові проведено 58-му щорічну науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Українська школа ендокринології».

В роботі конференції взяли участь 390 осіб, у тому числі лікарі і науковці з 12-ти областей України, м. Києва, АР Крим, а також представники 19-ти фармацевтичних компаній та трьох ЗМІ.

Із привітанням до учасників конференції звернулись директор ДУ ІПЕП проф. Ю. І. Караченцев, проректор з наукової роботи ХНМУ проф. В. В. М'ясоєдов, начальник відділу допомоги дорослому населенню Департаменту охорони здоров'я Харківської облдержадміністрації О. В. Полякова, директор Департаменту охорони здоров'я Харківської міськради Ю. В. Сороколат.

За програмою конференції було прочитано 33 лекції, у тому числі з питань діабетології — 17, тиреоїдології — 6, репродуктології — 2, з інших розділів ендокринології — 8.

В якості лекторів, окрім провідних фа-

хівців ДУ ІПЕП, були запрошені співробітники ХНМУ, ХМАПО, ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України», Харківського Інституту неврології, психіатрії та наркології НАМН України, головний позаштатний спеціаліст з ендокринології Департаменту охорони здоров'я Харківської ОДА; вчені з наукових закладів м. Києва: Українського науково-практичного центру ендокринної хірургії, трансплантації ендокринних органів і тканин МОЗ України, Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика; Запорізького державного медичного університету, Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького, Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського, Дніпропетровської державної медичної академії МОЗ України.

Лекційна програма за проблемою тиреоїдології включала шість доповідей, тематика яких охоплювала сучасні аспекти вузлової, аутоімунної, специфічної патології щитоподібної залози (ЩЗ), а також захворювань із гіпо- та гіперфункцією залози.

Проф. Ю. І. Караченцев (м. Харків) акцентував увагу на тому, що проблема вузлової патології ЩЗ традиційно асоціюється із проблемою раку ЩЗ. Причому, на даний момент не існує чітких критеріїв, які дозволяють спрогнозувати подальшу безпеку пухлини для пацієнта. Вибір тактики лікування вузлової патології з урахуван-

ням ризику малігнізації значною мірою залежить від можливостей сучасної діагностики. З таких позицій доповідач детально охарактеризував як можливості, так і обмеженість існуючих методів, зокрема: сонографії, тонкогальної аспіраційної пунційної біопсії ЩЗ, імуногістохімічних маркерів, визначення складу цитокератинів тиреоїдного епітелія, експресії Е-кадгерина, онкогенів, культивуванні клітин із патологічного вогнища *in vitro* з наступним визначенням їх інвазивної здатності, динамічного визначення рівня кальцитоніну. Відсутність натепер достатньо точного методу визначення злоякісного процесу у ЩЗ є підставою, на думку лектора, для підходу до кожного вузла у тиреоїдній тканині як до потенційно онкологічного процесу з використанням відносно нього хірургічної тактики.

Виходячи зі значної дослідницької активності стосовно ролі селену (Se) у фізіології і патології ЩЗ, яка спостерігається на сьогодні, д. мед. н. О. А. Гончарова (м. Харків) присвятила свою доповідь механізму участі Se у процесах синтезу та метаболізму тиреоїдних гормонів, які ґрунтуються на активності селенвмісних ензимів. Доповідач зупинилась на механізмах встановленого антагонізму між Se та канцерогенними металами, зокрема кадмієм (Cd), який гіпотетично обґрунтовує негативну кореляцію між рівнем Se і розвитком раку ЩЗ. Позитивна роль Se, за цією гіпотезою, обумовлена дією металотіонеїнів, які експресуються у клітинах в умовах достатньої кількості Se і здатні зв'язувати і виводити Cd (6 атомів на молекулу металотіонеїну).

У доповіді к. мед. н. К. В. Місюри (м. Харків) було представлено сучасний погляд на деякі аспекти етіології, патогенезу та лікування дифузного нетоксичного зобу. Охарактеризовано проблемні питання щодо проведення замісної терапії препаратами тироксину маніфестного та субклінічного гіпотиреозу в осіб похилого віку та у пацієнтів із наявністю кардіальної патології.

Проф. В. І. Паньків (м. Київ) у своїй лекції з урахуванням сучасних можливостей діагностичних і терапевтичних технологій детально охарактеризував стратегію та та-

ктику лікування дифузного токсичного зоба (ДТЗ), у тому числі показання до медикаментозної, хірургічної та радіоїодтерапії, переваги та недоліки кожного методу, особливості підходів до вибору тактики лікування ДТЗ в країнах Європи та США. Лектор навів аналіз особливостей дії кожного з існуючих натепер тиреостатиків.

Темою лекції к. мед. н. В. В. Хазієва (м. Харків) були сучасні підходи до комплексної терапії деяких форм первинного гіпотиреозу. Доповідач підкреслив, що розробка нових підходів та ефективних засобів для відновлення функції ЩЗ при первинному гіпотиреозі є вкрай нагальною необхідністю. Натепер провідним методом терапії є використання синтетичних похідних левотироксину або призначення комбінованої гормональної терапії (LT₄ +LT₃). Серед альтернативних методів розглядають кисеньвмісні гетероцикли групи флавононів, стероїди андростанового ряду, виділені з екстракту *Commiphora mukul*, синтетичні сполуки — аналоги тиреоїдних гормонів, які імітують ефекти тиреоїдних гормонів, зв'язуючись з їх рецепторами. Все більше уваги на сьогодні привертає до себе клітинна та тканинна трансплантація та регенераційна терапія, яка базується на використанні біопрепаратів з ало- та ксеногенних тканин та клітин ембріофетоплацентарного комплексу. Доповідач представив результати використання ліофілізованого біопрепарату плаценти — Біоглобіну-У у хворих із гіпотиреозом на тлі аутоімунного тиреоїдиту (АІТ), а також після операції з приводу АІТ, ДТЗ, вузлової тиреопатології, які продемонстрували позитивний ефект на тиреоїдну функцію та систему клітинного імунітету.

Лекція к. мед. н. С. Л. Матвеевої (м. Харків) була присвячена одній з найбільш рідкісних локалізацій туберкульозу — ураженню ЩЗ. Були висвітлені шляхи розповсюдження інфекції з туберкульозного вогнища в іншому органі, клінічна картина захворювання, морфологічні варіанти, гістологічна характеристика, діагностика та диференціальна діагностика, підходи до протитуберкульозної хіміотерапії.

Традиційно найбільшої уваги в програмі конференції було приділено проблемам

діабетології. Тематика лекцій стосувалась сучасного розуміння механізмів формування стійких порушень вуглеводного обміну, розвитку діабетичних ускладнень, новітніх технологій патогенетичної терапії цукрового діабету (ЦД).

На теперішній час добре відомо, що серцево-судинні захворювання (ССЗ) суттєво впливають на інвалідізацію та смертність населення. Тому до цієї проблеми привернуто увагу провідних міжнародних організацій і фахівців, відбувається інтеграція мультидисциплінарної наукової спільноти на ідентифікацію чинників ризику та оцінку вірогідності їх прогностичної значущості. Це дозволило створити оціночну шкалу Systematic Coronary Risk Evaluation (SCORE) з метою прогнозування ризику ССЗ у дорослих. Регулярно оновлюються рекомендації для клініцистів, які включають перелік чинників високого, помірного та низького ризику ССЗ.

За даними посібника від 2012 року, ЦД (1 і 2 типів), навіть без чинників серцево-судинного ризику або патології органів-мішеней, включено до переліку чинників високого ризику ССЗ. Виходячи з того, що в популяції понад 40 років має місце акумуляція кардіальної і церебральної патології, численних макро- та мікросудинних ускладнень ЦД 2 типу, в закордонній літературі з'явився термін «серцево-судинна діабетологія». Цим важливим постулатом сьогодення присвятили свої лекції ендокринолог проф. Н. О. Кравчун і кардіолог проф. О. М. Ковальова (м. Харків). Кожен з цих лекторів відзначив, що важливим кроком у вирішенні даної проблеми є реалізація системи профілактики ЦД 2 типу. Проф. О. М. Ковальова звернула увагу на те, що в науковій літературі з'явився термін «діабетичні ССЗ», які включають ішемічну хворобу серця, артеріальну гіпертензію, серцеву недостатність, цереброваскулярні захворювання, в патогенезі яких беруть участь судинні ускладнення ЦД, що ілюструє факт взаємного обтяження різних патологічних станів.

Д. мед. н. М. М. Кочуєва (м. Харків) підкреслила встановлену ключову роль ендотеліальної дисфункції у розвитку та прогресуванні багатьох ССЗ. Наголошено, що

ендотелій слід розцінювати як нову мішень при лікуванні цілої низки патологічних станів. Сьогодні вважають, що ендотелій — не просто напівпроникна мембрана, що вистилає внутрішню поверхню серця і судин, а й активний ендокринний орган, найбільший в організмі.

На сьогодні і жирова тканина розглядається як активно функціонуючий ендокринний орган, який здатний секретувати значну кількість факторів із різними ефектами. Ці фактори, названі адипоцитокінами, діють аутокринно, паракринно або ендокринно і контролюють різні метаболічні функції.

Проф. Г. О. Леженко (м. Запоріжжя) у своїй лекції навів перелік гормонів і біологічно активних пептидів, які секретуються жировою тканиною, і конкретизував спектр дії в організмі деяких з них у дітей з ожирінням.

Питання діабетичних ускладнень, актуальність якого пов'язана із їх значною роллю у зниженні якості на тривалості життя хворих на ЦД, також були охоплені програмою конференції.

Проф. Н. О. Кравчун (м. Харків) у своїй лекції представила сучасні дані щодо найчастішого діабетичного ускладнення — діабетичної полінейропатії (ДП). Було наведено діючу класифікацію ДП, її поширеність, групи ризику за ЦД 1 та 2 типів, сучасні можливості діагностики з використанням діагностичних шкал, детально розглянуто алгоритм лікування, у тому числі ефективність метаболічної терапії як допоміжної та основної ланки.

Сучасний погляд на проблему діабетичної автономної нейропатії серця (ДАНС), представлений у лекції к. мед. н. В. О. Сергієнко (м. Львів), доповнив матеріал відносно діабетичних нейропатій. Доповідач навіла теорії розвитку ДАНС, частоту цього ускладнення, зупинилась на клінічних його проявах та чинниках розвитку, представила результати власних спостережень, які стосуються ефективності терапії препаратами α -ліпоевої кислоти, магнійвмісних засобів та оротової кислоти.

Проф. Т. І. Тамм (м. Харків) присвятила лекцію синдрому діабетичної стопи (СДС) — ускладненню, з яким пов'язана висока ча-

стота інвалідизації хворих через потенційно високий ризик ампутації нижніх кінцівок. Доповідач зупинилась на клінічних формах СДС, представила сучасні підходи до об'єму комплексної терапії, зокрема з використанням пентозалу полісульфату SP 54, який впливає на основні ланки згортання крові, охарактеризувала структуру та основні функції міського центру «Діабетична стопа».

Враховуючи основний контингент учасників конференції — лікарі системи практичної охорони здоров'я — особливої уваги було приділено сучасним підходам до терапії ЦД. В лекціях проф. Н. О. Кравчун (м. Харків) та доц. Л. Г. Полозової (м. Харків) було наведено консенсус 2012 р. Європейської і Американської діабетологічних асоціацій стосовно лікування ЦД 2 типу, який включає три рівня терапії. Було детально проаналізовано механізми дії, клінічні ефекти, показання та протипоказання для призначення, алгоритми та ефективність терапії відносно метформіну, двокомпонентної комбінації препаратів. Розглянуто показання для призначення інсулінотерапії.

К. мед. н. І. П. Романова (м. Харків) представила результати проведеного в клініці ДУ ШПЕП відкритого багатоцентрового рандомізованого дослідження по визначенню ефективності та безпеки людських інсулінів Інсуман® Рапід, Інсуман® Базал, Інсуман® Комб 25, яке продемонструвало високу гіпоглікемізуючу дію при лікуванні некомпенсованого ЦД 2 типу, задовільний ефект при призначенні низьких доз із запобіганням гіпоглікемії, а також добру переносимість та безпеку такої терапії.

К. мед. н. І. І. Смирнов (м. Харків) на основі власного 7-річного досвіду спостереження за хворими проаналізував можливість помпової інсулінотерапії, показання для її призначення, вимоги до пацієнта, переваги даної терапії перед традиційною інсулінотерапією.

Інші можливості медикаментозного моніторингу пацієнтів із ЦД 2 типу були темою виступу проф. Н. В. Пасечко (м. Тернопіль), яка підкреслила важливість пацієнт-орієнтованого підходу, особливо у пацієнтів похилого віку, а також призначення препа-

рату ГУАРЕМ, який крім зниження глікозилизованого гемоглобіну сприяє й зниженню апетиту, а звідти — зниженню індексу маси тіла та обводу талії.

Питання вагітності на тлі ЦД було предметом доповіді проф. О. О. Хижняк (м. Харків). У лекції наведено класифікацію ВООЗ (1999) взаємозв'язку діабету та вагітності з урахуванням первинності та вторинності кожного зі станів, конкретизовано ризики для вагітної жінки та для плоду за умов ЦД; алгоритм передгравідарної підготовки, чинники ризику тяжких форм гестозу; метаболічний контроль та ісходи вагітності, цільові показники метаболічного контролю, особливості ведення пологів та подальший нагляд.

Д. мед. н. О. А. Будрейко (м. Харків) присвятила лекцію механізмам розвитку аутоімунних захворювань. Доповідач на основі аналізу публікацій останнього періоду та результатів власних досліджень відносно продукції органоспецифічних антитіл у дітей і підлітків, хворих на ЦД 1 типу, відзначила схожість імунологічних механізмів розвитку ЦД 1 типу з патогенезом інших аутоімунних захворювань. Проте, як відзначила лектор, дані щодо характеру продукції продіабетичних і інших органоспецифічних антитіл у дітей з ЦД 1 типу досить суперечливі, а чіткої стратегії відносно можливостей корекції аутоімунних процесів за ЦД 1 типу дотепер нема.

Цю тему було розвинено у лекції проф. Л. М. Пасієшвілі (м. Харків), яка звернула увагу, що порушення у будь-якій ланці ендокринної системи ініціює зсуви у цілісному організмі із залученням у патологічний процес раніше інтактних органів і систем захворювання, у тому числі органонеспецифічної аутоімунної природи. Таке поєднання створює діагностичні та терапевтичні труднощі. Деякі шляхи до їх подолання було представлено в лекції.

Серйозною проблемою для охорони здоров'я сьогодні визнано коморбідність, оскільки лікування декількох захворювань потребує збільшення витрат і спричиняє труднощі в умовах вузької спеціалізації лікувальних установ і підрозділів. В Україні коморбідність діагностується у 65 % пацієн-

тів похилого віку. Саме ця проблема була темою лекції проф. В. І. Паньківа (м. Київ). Доповідач представив класифікацію коморбідних захворювань, індекси коморбідності, кумулятивну шкалу рейтингу захворювання; акцентував, що поліморбідні захворювання та стани можуть суттєво вплинути на діагностику та лікування пацієнтів, знизити ефективність лікування, призвести до розвитку ускладнень. Все це обґрунтовує необхідність розробки алгоритму дій лікаря при найбільш поширених коморбідних станах.

Проблема коморбідності також загострила актуальність шляхів подолання поліпрагмазії, необхідність врахування сумісності препаратів та додержання загальної вартості терапії на доступному для населення рівні. Остання задача нерідко вирішується за рахунок генериків. Д. мед. н. Н. В. Бездітко (м. Харків) — фахівець з фармації — висвітлила клініко-фармакологічні аспекти взаємозамінності ліків, а також інформувала лікарів, на які моменти слід звертати увагу при виборі генериків.

Проф. О. І. Плехова (м. Харків) присвятила лекцію ролі мелатоніну у фізіології та патології організму, що розвивається. Вона надала інформацію про основні біологічні ефекти мелатоніну, яка демонструє, що цей гормон реалізує свою дію на всіх рівнях організму: системному, органному та клітинному. У лекції було представлено фізіологічну динаміку рівнів мелатоніну при вагітності, у післяпологовому періоді, на етапах статевого дозрівання, сезонні його коливання. Доповідач акцентувала, що порушення продукції мелатоніну, який є невід'ємною частиною нейроендокринної системи, призводить до порушень у розвитку організму дитини з можливим формуванням патологічних станів.

Деякі проблемні питання порушення репродуктивного здоров'я було розглянуто у двох лекціях. К. мед. н. Є. М. Коренева (м. Харків) у своїй лекції звернула увагу

на те, що дія факторів довкілля на ендокринну систему людини має свої особливості у критичні періоди онтогенезу. Результат цієї дії може проявитися через тривалий проміжок часу і впливати на ендокринну систему, зокрема на фертильність. Доповідач звернула увагу, що критичні періоди (вікна розвитку) можуть не співпадати для різних органів і систем. Ця інформація має значення для визначення етіологічних чинників, що призвели до патологічних змін в ендокринній системі. Д. мед. н. В. О. Бондаренко (м. Харків) присвятив свою лекцію проблемі андрогенодефіцитних станів у чоловіків, яка має і суто медичну, і соціальну значущість у зв'язку з можливим впливом на чоловіче безпліддя. Доповідач відзначив, що клінічні та лабораторні ознаки андрогенодефіциту часто можуть бути супутником тяжких гострих і хронічних захворювань у чоловіків. Порушення синтезу та обміну андрогенів на тлі соматичної патології можуть, з одного боку, призводити до сексуальної дисфункції і безпліддя, а з іншого — негативно впливати на перебіг основного захворювання. Цей факт передбачає призначення, за відсутності протипоказань, відповідної замісної андрогенотерапії.

Окреме засідання конференції було присвячено клінічним розборам хворих із ендокринною патологією, за якої були певні труднощі у діагностичному та лікувальному плані. Клінічні випадки представили науковці та лікарі клініки ДУ ШПЕП: к. мед. н. Т. Л. Архипкіна, д. мед. н. О. А. Гончарова, к. мед. н. В. М. Дубовик, лікар О. Г. Дорош, к. мед. н. І. О. Лях, лікар В. І. Парцхаладзе, к. мед. н. Н. Є. Барабаш.

Учасники конференції мали можливість ознайомитись з виставкою фармацевтичних фірм, одержали збірник лекцій та сертифікати.

Резолюція конференції не приймалась.

Заст. директора ДУ ШПЕП
з науково-організаційної роботи
О. В. Козаков,

Пров. наук. співроб.
І. М. Ільїна